

A hadviselés ökológiai következményeinek enyhítése

Dr. Halász László

Alapfogalmak

Az **ökológia** a szünbiológia tudományának része. A szünbiológia megfelel az angol “ecology” kifejezésnek, így tartalmilag általában azonosnak tekintik őket. A szünbiológia a biológiának az a területe, amely az egyed feletti szerveződési szintek kérdéseivel foglalkozik. Központi problémája az élőlényegyüttesek – populációk, asszociációk, biocönózisok, bioszféra – koegzisztenciája (együttlétezése) és koevolúciója (evolúciós kölcsönhatása).

Az **ökológiai válság** a természeti környezetre, valamint az ökológiára jelentős mértékben és súlyosan károsító hatással bíró természeti, ipari katasztrófák és egyéb hatások (pl. fegyveres konfliktusok, háborúk) következményeiből alakul ki abban az esetben, ha a látszólagos eredeti helyzet visszaállítását követően, olyan ökológiára ártalmas körülmények maradnak fenn, amelyek csak jelentős ösztársadalmi vagy nemzetközi összefogással kezelhetők, de a teljes helyreállítás és felszámolás ideje, illetve eredménye nem számítható ki.

A környezetvédelem olyan céltudatos, szervezett, intézményesített emberi (társadalmi) tevékenység, amelynek célja az ember ipari, mezőgazdasági, bányászati tevékenységéből származó káros következmények kiküszöbölése és megelőzése az élővilág és az ember károsodás nélküli fennmaradásának érdekében.

A természetvédelem olyan fenntartó (konzervációs) jellegű társadalmi tevékenység, mely az élő és élettelen természet eredeti állapotának (szerkezeti és működési sajátosságainak) megőrzésére, s ezen belül különösen a máig fennmaradt természeti értékek megóvására, ill. szükség esetén a természet közeli állapot helyreállítására irányul.

A fenti definíciókból következik, hogy a környezetre gyakorolt minden hatás egyben ökológiai hatás is és a hatás erősségétől függ, hogy okoz- e ökológiai változást.

A hadviselés ökológiai hatása

A hadviselés ökológiai hatásait a hadviselés három szintjén vizsgálhatjuk ”

- a háborús előkészületek szintje;
- a háború, a fegyveres küzdelem időszaka;
- a háború utáni helyreállítás, a békébe való átmenet időszaka.

A hadviselés ökológiai hatásainak csökkentése

- a fegyverzetkorlátozási megállapodások,
- a hadviselés módszereinek, eszközeinek nemzetközi egyezmények általi meghatározása,
- békeidőszaki környezetvédelmi előírások bevezetése.

Tömegpusztító fegyverek használatának korlátozása

Nukleáris fegyverek

A világ atomhatalmai közül Kína, India és Pakisztán az elmúlt években egyenként tíz-tíz robbanófejjel növelte, az USA és Oroszország csökkentette, Franciaország, Nagy-Britannia és Izrael pedig szinten tartotta nukleáris arzenálját .

1968-ban Nagy-Britannia, az USA, Kína, Franciaország és a Szovjetunió aláírták az atomsorompó egyezményt. Eszerint az aláírók segítik egymást az atomenergia békés hasznosításában, s nem segítik a nukleáris fegyverrel nem rendelkező államokat azoknak megszerzésében. Az aláírók engedélyezik a Nemzetközi Atomenergia Ügynökségnek, hogy a nukleáris berendezéseiket ellenőrizze.

A teljes körű atomcsend-egyezményt 1996 óta 166 állam, köztük az 5 atomnagyhatalom írta alá, amely megtilt mindennemű kísérleti robbantást.

Vegyifegyverek

Az 1997. április 29-én életbe lépett Vegyifegyver Tilalmi Egyezmény (VTE) alapelve értelmében a részes államoknak tilos vegyifegyvert gyártani, tartani, alkalmazni, a meglévő készleteiket pedig meg kell semmisíteniük

Biológiai fegyverek

A biológiai és toxinfegyver tilalmi egyezményt 1972. április 10-én nyitották meg az aláírók előtt három helyszínen: Moszkvában, Washingtonban és Londonban. Akkor 70 ország írta alá, a tilalmi egyezmény azonban csak 1975. március 26-án lépett életbe.

Hagyományos felszerelés és fegyverzet

Az Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló CFE Szerződésben lefektetett, a harckocsik és más fegyverek kiselejtezésére vonatkozó lehetőségek: szétvágás, felrobbantás, deformálás vagy földi célpontként való felhasználás, hatékonyak lehetnek a jövőbeli katonai felhasználás megakadályozására, azonban kevésbé kifinomultak a lehetséges környezeti veszélyek tekintetében.

A hadviselés módszereinek, eszközeinek nemzetközi egyezmények általi meghatározása

A hadviselés általános elvei megkövetelik a polgári lakosság és a javak védelmét.

A parancsnokoknak a következő szempontokat kell figyelembe venniük annak érdekében, hogy a támadás során a polgári lakosságot megóvják, és a polgári javak épen maradjanak:

1. A támadás megindítása előtt a rendelkezésükre álló minden lehetséges módon meg kell győződniük arról, hogy a támadásra kijelölt célpontok nem polgári személyek, vagy polgári javak.
2. Úgy kell kiválasztani a támadás eszközét és módját, hogy elkerüljék, vagy a lehető legkisebbre csökkentsék az esetleges polgári áldozatok és sebesülések számát, és a polgári javakban okozott károkat.
3. Amennyiben a támadás megindítása után derül ki, hogy a támadás célja nem katonai célpont, a támadást fel kell függeszteni.

5. Fokozottan védeni kell azon javakat, amelyek a polgári lakosság létfenntartását szolgálják.

6. Mindkét félnek kötelessége, hogy a katonai célpontok környékéről eltávolítsák az ellenőrzésük alatt levő polgári lakosságot, és amennyiben az lehetséges, az anyagi javakat is.

7. Mindkét fél részéről el kell kerülni, hogy sűrűn lakott területeken, azok közelében egészségügyi, oktatási intézményekben katonai célpontokat létesítsenek.

8. Tilos a polgári lakosság szándékos éheztetése.

9. Tilos elpusztítani azon élelmiszerkészleteket, az azok termelésére szolgáló mezőgazdasági területeket, állatállományt, az ivóvíz ellátást biztosító berendezéseket, amelyek a polgári lakosság ellátását szolgálják.

10. Kiemelt védelem illeti meg azokat a műemlékeket, művészeti alkotásokat, amelyek az emberiség kulturális és szellemi örökségének részét képezik. Ide tartoznak többek között a múzeumok és a templomok is. Ennek érdekében tilos ezeket a katonai védelem érdekében felhasználni.

11. Védelem alá tartoznak az úgynevezett veszélyes erők, például gátek, töltések. áramszolgáltató atomerőművek ellen akkor sem szabad támadást intézni, ha azok katonai célpontot képeznek. Amennyiben a támadás veszélyes erőket szabadíthat fel, és ennek következtében súlyos veszteségeket okozhat a polgári lakosság körében, a támadás tilos.

A békeidőszaki környezetvédelmi előírások bevezetése

A háborút megelőző időszakban a környezetvédelem kiemeltebb szerepet kap.

Az előírások egy része a szövetségi rendszer előírása, másrészt ezek hazai adaptációja. A

NATO környezetvédelmi elvei az alábbiakat tartalmazzák:

- A környezetvédelem mindenki felelőssége
- A törvényi és nemzetközi jogi szabályozás figyelembe vétele,
- A környezeti tervezés fontosságának elfogadása,
- A környezeti kárenyhítés rövid időn belül.

Egy fontos dokumentum az Összhaderőnemi NATO doktrína a NATO által vezetett műveletek és gyakorlatok környezetvédelméről (STANAG 7141)
A szabványosítás deklarált célja, hogy létrehozza a NATO által vezetett műveletek és gyakorlatok NATO környezetvédelmi doktrínáját, és iránymutatást adjon minden katonai tevékenység környezetvédelmi tervezéséhez.

A NATO dokumentumok alapján került kidolgozásra a honvédelmi miniszter 122/2011. (XI. 25.) HM utasítása „a honvédelmi-környezetvédelmi stratégia” kiadásáról.

Az alaprendeltetésből adódó feladatok ellátása során alkalmazni kell a HM-re az elővigyázatosság, a megelőzés és a helyreállítás elvét, továbbá a környezethasználatot úgy kell megszervezni és végezni – összhangban a NATO/EU irányelvekkel–, hogy a katonai szervezet feladatai végrehajtása során

- a) a legkisebb mértékű környezetterhelést és igénybevételt idézzen elő,
- b) megelőzze a környezetszennyezést,
- c) kizárja a környezetkárosítást.